

JIJ DEED DAT
WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT
OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

LESMETHODE
ONDERBOUW VMBO-KGT
HAVO | VWO

Jij deed dat wel oma, maar had ik dat ook gekund?', vraagt kleindochter Hennie Helweg-Kosses zich af als ze vertelt over opa en oma Drenth. Vanaf de zomer van 1942 tot de bevrijding in april 1945 verbergt de familie Drenth - bestaande uit Willem, Hindertje en hun dochters Lammie en Fennie - 16 onderduikers in hun boerderijtje aan de Kromme Wijk in Stadskanaal. Tweeënhalf jaar lang leven twintig mensen en een baby samen. Bewegingsruimte is er nauwelijks, naar buiten gaan is te gevaarlijk. Altijd is er angst. Angst om ontdekt te worden, angst om familie die naar de kampen gestuurd is.

Willem en Hindertje Drenth aarzelen geen moment als de eerste onderduiker, Nathan de Levie, hen om onderdak vraagt. En altijd is er plek voor een ander in nood verkerend mens. Niet alleen joden, maar weigeraars van de *Arbeitseinsatz* en een gedeserteerde Oostenrijkse soldaat vinden een veilig heenkomen aan de Kromme Wijk.

Veel leerlingen zijn bekend met het Achterhuis van Anne Frank. Maar niet alle leerlingen zullen weten dat er in hun eigen omgeving ook een Achterhuis was. In dit project maken de leerlingen kennis met het verhaal van de familie Drenth. Ze bekijken een documentaire, brengen een bezoek aan het monument en bedenken hoe de familie Drenth hen inspireert.

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

DOELGROEP

Onderbouw VMBO-KGT, HAVO, VWO

TIJD

- Les 1: 1 lesuur
- Les 2: 2 lessen (de leerlingen kunnen het monument ook individueel als huiswerkopdracht bezoeken)
- Les 3: 1 lesuur

LEERDOELEN

De leerling:

- Maakt kennis met de familie Drenth en weet waar het monument voor staat;
- Wordt zich bewust dat de oorlog zich ook in zijn/haar eigen dorp afspeelde;
- Kan aangeven hoe het Stadskanaalster Achterhuis past binnen de oorlog op landelijk en wereldniveau;

- Kan de thematiek van het verhaal over het Achterhuis doortrekken naar het heden;
- Kan aangeven of en hoe hij of zij geïnspireerd raakt door het verhaal van de familie Drenth.

DOEN

- Kopieer de lesbladen voor de leerlingen

KERNDOELEN:

- **Nederlands** 4 en 6
- **Mens en Maatschappij:** 36, 37, 38, 40, 43

Dit project kan de paragrafen over de Jodenvervolgung uit de bestaande lesstof vervangen.

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

BEELDMATERIAAL

- Liefde in Oorlogstijd (over Lammie en Bennie Kosses): <https://youtu.be/6uqjRFsbq8>
- Verborgene Nederlandse Verzetstrijders Bennie en Lammie Kosses: <https://youtu.be/ZH6Z9MmkA6Y> (Engels + nagesynchroniseerd)

ONDERZOEKEN EN ERVAREN

- De zestien onderduikers hadden een kamer van 20 vierkante meter. Zet een stuk lokaal af, inclusief een aantal tafeltjes en laat zestien leerlingen hier plaats nemen. Wat ervaren ze?
- Doe onderzoek naar de oorlog in Stadskanaal.
- Doe onderzoek naar de rol van vrouwen en kinderen in het verzet.
- Maak een vlog over nu met de thematiek van de documentaire.

VERBREED JE BLIK

- Praat met de leerlingen over hedendaags antisemitisme, uitsluiten en discriminatie
- Nodig via Vluchtelingenwerk een vluchteling uit in de klas.
- Nodig via het Landelijk Steunpunt Gast sprekers iemand uit die over de Tweede Wereldoorlog kan vertellen.
- Vraag iemand uit Stadskanaal om op school over de oorlog in het dorp te komen vertellen. Bijvoorbeeld via de Historische Vereniging of een (groot)ouder, buurman of buurvrouw.

ACHTERGRONDINFORMATIE

- Jan Hof, *Het Stadskanaalster Achterhuis. Een bijzonder onderduikverhaal uit de oorlogstijd* (Hooghalen 1998).
- www.monument21.nl
- <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/mijnbeurijding/v/lammie-valt-voor-de-joodse-man-die-bij-haar-onderduikt-en-ze-zal-hem-nooit-meer-loslaten/>

Laat de leerlingen de vragen eerst lezen voordat ze de film gaan bekijken. Speel bij het bespreken van de vragen de fragmenten die bij de vragen horen eventueel opnieuw af.

De documentaire over het Stadskanaalster Achterhuis is te bekijken via:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZDudlWE76bU>

BIJ HET NABESPREKEN

- Lammie is een paar jaar ouder dan de leerlingen als haar ouders onderduikers in huis nemen. Uiteindelijk speelt Lammie een grote rol in de verzorging van de onderduikers – een kind wordt niet zo snel verdacht van illegale praktijken. Lammie fietst overal heen om aan eten te komen, ze haalt spullen in Groningen en moet als dekmantel voor de vijand werken. Ze raakt haar vriendinnen kwijt en wordt geschopt en geslagen door mensen die denken dat ze een verraadster is. Als ze zwanger raakt van onderduiker Bennie, denken de mensen dat de vader van het kind een Duitser is. Nooit kan Lammie zichzelf verdedigen, want dan zou ze de onderduikers verraden. Lammie brengt grote offers om de onderduikers te redden. Mag je dat vragen van een meisje van 15? Hoe ver ga je om anderen te helpen?
- Waarom is het belangrijk om het verhaal van de familie Drenth te kennen? De oorlog is toch allang voorbij?

ANTWOORDEN

1. Dictatuur/Eerste Wereldoorlog/Versailles/Nationaal-Socialisten/aanhangers/ Polen/Rotterdam
2. a. De stakers laten zien dat ze het niet eens zijn met de maatregelen tegen joodse bugers.
b. Bijvoorbeeld: geen radio, geen fiets, niet met het openbaar vervoer, naar een joodse school, ster dragen, avondklok, niet op publieke plekken komen etc.

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

- c. Deze maatregelen hebben als doel om de joden zo efficiënt mogelijk uit te sluiten; het is alsof ze niet mogen bestaan.
3. Willem: werkloos, arm, socialist, vindt dat alle mensen gelijk zijn. Hindertje: zorgt voor het gezin, werkt soms in de huishouding bij boeren, armoede, christelijk, iedereen is gelijk.
4. De onderduikers mogen niet naar buiten. Ze doden de tijd met kaarten en taken, zoals helpen bij het eten koken. De kinderen krijgen les. Iedere ochtend moet alles opgeruimd worden en wassen de onderduikers zich.
5. a. Als Lammie bij de NSB werkt, zal niemand denken dat de familie onderduikers in huis heeft. b. Lammie wordt ziek door het dubbelleven dat ze moeten leiden. In het dorp wordt ze buitengesloten omdat iedereen denkt dat ze aan de kant van de Duitsers staat. c. De mensen in het dorp denken dat de familie Drenth met de vijand heult. d. Eigen antwoord.
6. Lichamelijk: verlies van spierkracht en uithoudingsvermogen; Geestelijk: moeilijk om met zoveel mensen samen te leven; de onderduikers zijn bang, zitten in spanning, eenzaamheid, angstig, traumatisch.
7. Geert Volders vindt het belangrijk dat jongeren het verhaal van het Achterhuis kennen omdat zij ervoor kunnen zorgen dat de geschiedenis zich niet herhaalt.
8. Eigen antwoord.

BIJ LES 2

LUISTEREN NAAR LAMMIE

PRAKTISCH

- Op locatie hebben de leerlingen de werkbladen, schrijfgerei en een telefoon nodig.
- De podcast waarin Lammie vertelt hoe zij de oorlog heeft ervaren is te vinden via:

Spotify: Het Stadskanaalster Achterhuis

<https://www.groningen4045.nl/75-verhalen/gem-stadskanaal-het-stadskanaalster-achterhuis> (onderaan de pagina).

- Het monument ligt aan de Vloeiervelden, tegenover camping De Kapschuur.
- Achtergrondinformatie over het monument staat op de website www.monument21.nl

Bespreek de antwoorden van de leerlingen na op locatie.

BIJ LES 3

HOE INSPIREERT DE FAMILIE DRENTH JOU?

In de afsluitende les bedenken de leerlingen een quote waarin ze aangeven op welke manier zij door de familie Drenth geïnspireerd zijn. Praat met de leerlingen over mensen in nood. Wie zijn dat? Dat kan heel breed zijn: bijvoorbeeld van een klasgenoot die in armoede leeft tot vluchtelingen en slachtoffers van oorlogsgeweld. Kun of wil jij helpen? Hoe kun je dat doen? Maak bijvoorbeeld een koppeling met de oorlog in de Oekraïne. Laat de leerlingen met elkaar in gesprek gaan. Wat is je opgevallen aan de mening(en) van anderen in jouw klas? Hebben de gesprekken invloed gehad op jouw mening? Bespreek de krantenartikelen. Waarom worden hulpverleners aangeklaagd? Hoe denken de leerlingen hier over? Speel met de leerlingen de Kahoot quiz 'Je hebt toch wel 'ja' gezegd?' www.kahoot.com

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

Streekhistorisch
Centrum

DE VERHALEN
VAN GRONINGEN

Colofon

'Jij deed dat wel oma, maar had ik dat gekund?' werd in opdracht van Stichting DrenthMonument ontwikkeld door Kirsten Bos, *Geschiedenis Beleven*.

Vormgeving:
Frank de Wit

Foto's:
Streek Historisch Centrum, Stadskanaal
Pixabay

WERKBLAD

Je gaat kijken naar een documentaire over een moedige familie in Stadskanaal, die tijdens de Tweede Wereldoorlog geen moment twijfelt om mensen in nood in huis te nemen. Op het helpen van onderduikers staan zware straffen. Maar het rechtvaardigheidsgevoel van de familie Drenth is groter dan de angst voor de Duitsers.

Tweeënhalf jaar leven twintig mensen in een klein boerderijtje tussen hoop en urees om opgepakt en vervolgd te worden. Wat doet het met je, als je niet mag zijn wie je bent? Wat doet het met je, als je ieder moment van de dag bang bent om ontdekt te worden?

Vragen bij de film

OPDRACHT 1

Maak de tekst kloppend. Streep het foute woord door.

Duitsland is in 1939 een *dictatuur/democratie*. Adolf Hitler is in 1933 aan de macht gekomen. Veel Duitsers zijn net als Hitler boos over de afloop van de *Frans-Duitse-oorlog / Eerste Wereldoorlog* en het verdrag van *Versailles/Parijs*. Zij kiezen massaal de kant van Hitlers *Nationaal-Socialisten / democraten*. Zo krijgt Hitler steeds meer *aanhangers / tegenstanders*. In 1939 valt het Duitse leger *Polen/Denemarken* aan en begint de Tweede Wereldoorlog. Na het bombardement op *Amsterdam/Rotterdam* geeft Nederland zich in mei 1940 over. De Duitsers zijn nu de baas in ons land. Eerst lijkt het normale leven door te gaan. Maar al snel laten de Duitsers hun ware gezicht zien.

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

OPDRACHT 2

Beantwoord de volgende vragen

a In februari 1941 breken er op verschillende plekken in Nederland stakingen en protesten uit. Wat willen de Nederlanders de Duitsers duidelijk maken?

.....
.....

b De Duitsers voeren ze steeds meer anti-Joodse maatregelen in. Noem vier van deze maatregelen:

1

2

3

4

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

b Waarom kiezen de Duitsers juist voor dit soort maatregelen om mensen uit te sluiten?

.....
.....
.....

OPDRACHT 3

Beantwoord de volgende vragen

In de zomer van 1942 krijgen de eerste joodse families een oproep om zich in Kamp Westerbork te melden. Sommige joden proberen onder te duiken of naar het buitenland te vluchten.

'Je hebt toch wel ja gezegd', vraagt Hindertje als Willem haar vertelt dat joodse kennissen geuraagd hebben om bij hen onder te duiken. Uiteindelijk bieden ze tijdens de oorlog onderdak aan 16 onderduikers in hun kleine boerderij aan de Kromme Wijk.

Kleindochter Hennie en Geert Volders van de Synagoge in Groningen beschrijven Willem en Hindertje Drenth. Zet bij de foto's een korte omschrijving van Willem en Hindertje.

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

WERKBLAD

OPDRACHT 4

Beantwoord de volgende vraag

Beschrijf een dag uit het leven van de onderduikers. Noem in ieder geval drie activiteiten waar de onderduikers de dag mee door komen.

- 1
- 2
- 3
- 4

OPDRACHT 5

- a Dochter Lammie moet van haar ouders een baantje aannemen op het NSB-kantoor in Stadskanaal. Maar de NSB staat aan de kant van de Duitsers. Waarom wil Hindertje dat Lammie toch op het NSB-kantoor gaat werken?

.....

.....

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

- b Noem twee gevolgen die dit baantje voor Lammie heeft.

- 1
- 2

- c Hoe kijken de inwoners van Stadskanaal tegen de familie Drenth aan?

.....

.....

- d Geef jouw mening over het baantje van Lammie bij het NSB-kantoor. Leg je mening uit.

.....

.....

.....

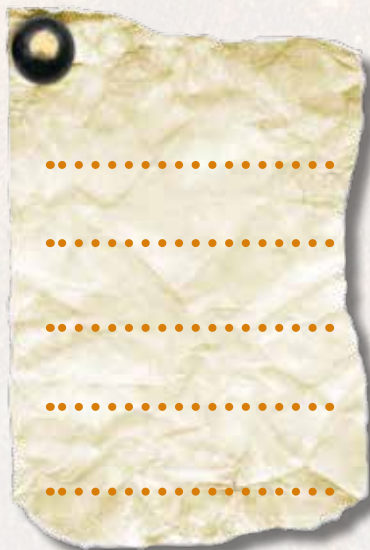
.....

OPDRACHT 6

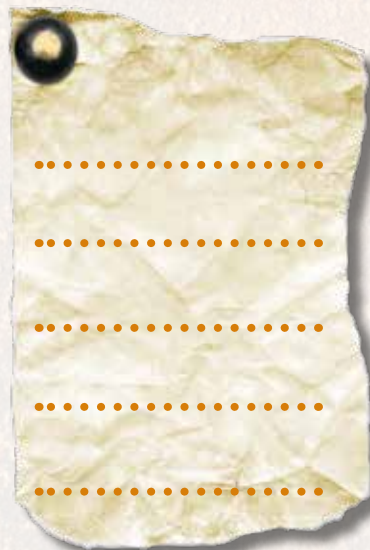
Beantwoord de volgende vraag

Op 12 april 1945 komt er een einde aan de oorlog. Tweeënhalf jaar hebben de zestien onderduikers in een kamer van 20m² verstopt gezeten. Welke gevolgen heeft dat voor hen gehad?

Lichamelijke gevolgen

Geestelijke gevolgen

WERKBLAD

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

OPDRACHT 7

- a** Geert Volders vertelt dat hij het belangrijk vindt dat jongeren zoals jij, het verhaal van de familie Drenth kennen. Waarom vindt hij dat belangrijk?

.....

.....

- b** Hoe kijk jij daar tegenaan?

.....

.....

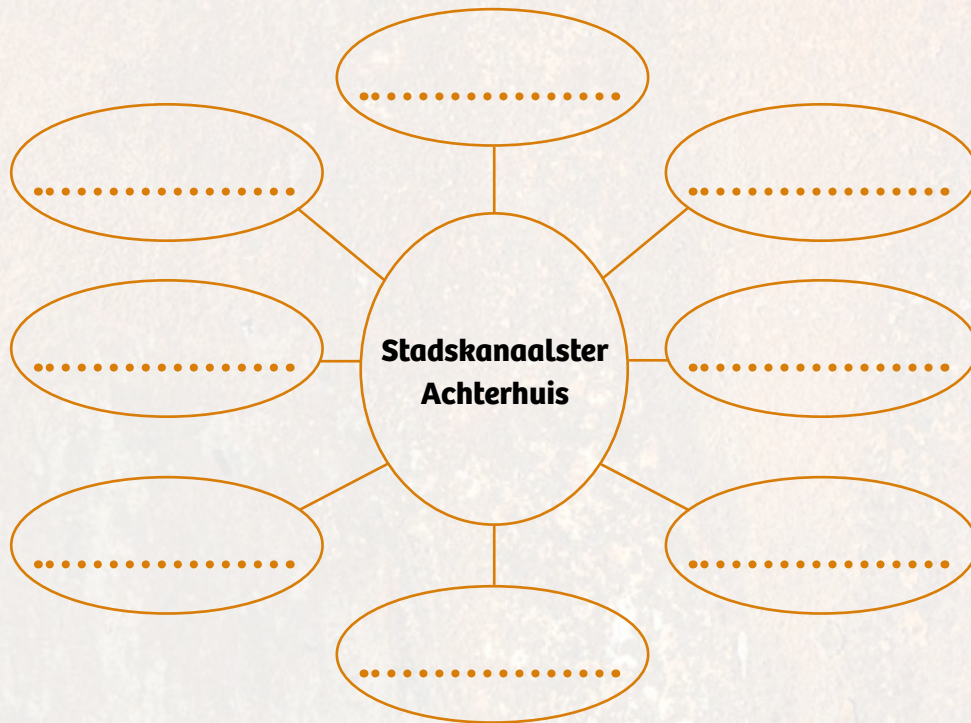
OPDRACHT 8

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

a Maak de woordspun af met tenminste vijf woorden die volgens jou bij de documentaire over het Stadskanaalster Achterhuis passen.

b Passen deze woorden vooral bij de jaren '40-'45 of ook bij onze tijd? Leg je antwoord uit.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

WERKBLAD

Je staat nu op de plek waar het boerderijtje van de familie Drenth stond. Zoek een plekje waar je kunt zitten en scan met je telefoon de QR-code. Onderaan de pagina vind je een Podcast, waarin Lammie over haar leven tijdens de oorlog vertelt. Luister naar het verhaal van Lammie. Het duurt ongeveer 22 minuten.

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

OPDRACHT 1

a Welke woorden komen als eerste in je op na het luisteren naar Lammie? Schrijf er vijf op.

1

2

3

4

5

b Wat is de belangrijkste boodschap uit het verhaal van Lammie?

.....

.....

c Vind je dat deze boodschap ook bij onze tijd past? Leg je antwoord uit.

.....

.....

.....

.....

.....

WERKBLAD

Dit monument, op de plek waar vroeger het huisje van Lammie en haar familie stond, moet het verhaal van het Achterhuis levend houden. Een monument is een herinnering aan een belangrijk persoon of een belangrijke gebeurtenis.

OPDRACHT 2

a Hoe ziet het monument eruit? Teken en beschrijf het. (Denk bijvoorbeeld aan vormen, kleuren, materiaal, onderdelen, tekst etc.)

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

b Hoe laat de kunstenaar zien dat er 21 mensen in het huis aan de Kromme Wijk hebben gewoond?

.....

.....

c De elementen hebben de vorm van een opengeslagen boek. Wat denk jij dat de kunstenaar hier mee wil zeggen?

.....

.....

d Hoe kun je aan het monument zien dat de familie Drenth altijd bescheiden is geweest over wat ze in de oorlog hebben gedaan?

.....

.....

WERKBLAD

e De kunstenaar haalde de inspiratie voor de vorm van het monument uit wat er gebeurde toen de onderduikers na de berijding weer naar buiten konden en de huwelijksfoto van Lammie en Bennie Kosses.

Na de berijding gebeurt er dit:

Tweeënhalf jaar hebben de onderduikers in een kleine kamer gezeten, zonder veel lichaamsbeweging. Hun lichaam is niet meer gewend om te lopen. Na de berijding van Stadskanaal, strompelen de onderduikers in een lange rij naar het dorp toe. De mensen in het dorp zijn stomverbaasd. De familie Drenth staat toch aan de kant van de Duitsers?

de foto

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

h Maak een selfie met het stukje van het monument dat jou het meeste aanspreekt.

Hoe zie je dat volgens jou terug in het monument? Leg je antwoord uit.

.....

.....

f De kunstenaar wil met het monument mensen uitdagen na te denken hoe en of zij mensen in nood zouden helpen. Vind jij dat hij hierin geslaagd is? Leg je antwoord uit.

.....

g Vind jij het belangrijk dat dit monument hier staat en het verhaal van het Achterhuis wordt verteld? Waarom wel/niet?

.....

.....

plak hier je foto

WERKBLAD

Ondanks de strenge straffen die de Duitsers op het helpen van joden en andere onderduikers zetten, staan Willem en Hindertje Drenth voor wat ze geloven: mensen in nood moet je helpen.

Makkelijk is het niet, met twintig mensen en een baby in een boerderijtje. Met de angst, die altijd op de loer ligt, het verplichte zwijgen, zorgen om genoeg voedsel, brandstof en andere spullen die nodig zijn voor zoveel mensen. 'Oma, jij deed dat wel', zegt kleindochter Hennie in de documentaire. 'Maar ik weet niet, of ik dat gekund had.' Ook nu zijn er nog altijd mensen op de vlucht en in nood. Vluchtelingen helpen is nog steeds niet zonder risico:

Nederlandse hulpverlener (73) riskeert lange gevangenisstraf

Van onze correspondent: Enkele jaren geleden redde Pieter Wittenberg in Griekenland vluchtelingen van de verdrinkingsdood en bekommerde zich om het lot van vluchtelingen die aankwamen op het Griekse eiland Lesbos. Hij moet zich samen met 23 anderen verantwoorden voor de Griekse rechter. Zij worden beschuldigd van mensensmokkel, spionage, fraude, witwassen van geld en deelname aan een criminele organisatie. Mensenrechtenorganisatie Amnesty International zegt dat dit veel vaker gebeurt. Tussen 2015 en 2018 moesten 174 hulpverleners voor de rechter komen omdat zij mensen in nood geholpen hadden. Naar: Het Algemeen Dagblad, 14 november 2021.

OPDRACHT

Het doel van het monument voor de familie Drenth is jou aan het denken zetten hoe jij wilt omgaan met mensen die hulp nodig hebben. Hoe inspireert het verhaal van Hindertje en Willem Drenth jou? Schrijf het in één zin op het werkblad.

JIJ DEED DAT WEL OMA MAAR HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS

Als reactie op het vluchtelingenbeleid van voormalig President Trump van de VS en de muur die de president langs de gehele grens tussen Mexico en de VS wilde laten bouwen:

Hulpverlener VS hangt 20 jaar cel boven het hoofd

Hij gaf eten, water en andere goederen aan vermoede vluchtelingen bij de grens van Arizona, maar in plaats van dat zijn actie als liefdadigheid werd

gezien, was het voor de Amerikaanse grenscontroleurs reden om Scott Warren (36) op te pakken. Nu hangt hem een celstraf van 20 jaar boven het hoofd. 'Mensen gaan dood aan de rand van onze woonplaats', zegt Warren. 'Dat drijft me om dit werk te doen.'

Naar: RTL Nieuws 3 juni 2019

WERKBLAD

Zo inspireert de familie Drenth mij:

JIJ DEED DAT WEL OMA **MAAR** HAD IK DAT OOK GEKUND?

HET STADSKANAALSTER ACHTERHUIS